

Zware beroepen roepen veel vragen op

De discussie over de hogere AOW-leeftijd richt zich sterk op de zogeheten zware beroepen. Het gaat er daarbij met name over wat al dan niet een zwaar beroep is. De volgende vragen en antwoorden gaan in op de punten waar de discussie om draait.

door: Gabor Mooij

Wat zijn zware beroepen?

Zware beroepen zijn volgens het Ministerie van Sociale Zaken en werkgelegenheid (SZW) beroepen die – als werknemers ze langer dan 30 jaar uitoefenen – zorgen voor (ernstige) fysieke slijtage die niet meer is terug te draaien. Opvallend hieraan is dat de categorie zware beroepen beperkt blijft tot fysiek zwaar werk, terwijl ook sprake kan zijn van psychische overbelasting.

Waarom is een onderscheid naar zware beroepen nodig?

Sommige beroepen of werkzaamheden belasten mensen dermate dat zij voor hun pensioengerechtigde leeftijd versleten of opgebrand zijn. Minister Donner gaf in een toespraak aan het niet aanvaardbaar te vinden dat de samenleving zich er bij neerlegt dat mensen te zwaar belast worden, en ze dan eerder met pensioen stuurt. Volgens het kabinet moeten ook werknemers die lang een zwaar beroep uitoefenen gezond en veilig kunnen werken tot aan en na de AOW-gerechtigde leeftijd.

Hoe wil het kabinet bepalen wat zware beroepen zijn?

Werkgevers- en werknemersorganisaties in een sector kunnen bij de Minister van SZW een voorstel doen wat de fysiek zware beroepen zijn in hun sector. Het moet gaan om een sector waarin werknemers duidelijker vaker en al jarenlang bovengemiddeld arbeidsongeschikt raken. Verder moet uit de jaarlijkse nationale enquête arbeidsomstandigheden onder werknemers blijken dat een beroep inderdaad bij de zwaarste categorie hoort. De regering besluit uiteindelijk welke beroepen zwaar zijn. Werkgevers en werknemers die een zwaar beroep aanmelden, moeten tegelijkertijd een gezamenlijk actieplan inleveren. Dit plan bevat acties van de sociale partners om het zware werk lichter te maken, duurzame inzetbaarheid van werknemers in het zware beroep te verbeteren en arbeidsongeschiktheid te verminderen. De sociale partners kunnen verzoeken de aanwijzing van een zwaar beroep in te trekken als hun actieplan succesvol is.

Aan welke oplossing denkt het kabinet voor het langer doorwerken van mensen met een zwaar beroep?

Werknemers met een beroep waarvoor de 'redelijkerwijze' verwachting geldt dat ze na 40 jaren bovenmatig versleten zijn, moeten voordat zij dit werk 30 jaar doen ander lichter werk krijgen van hun werkgever. Als de werkgever dit werk zelf niet heeft, mag hij werknemers ook ondersteunen bij het vinden van 'normaal' werk bij een andere werkgever.

Wanneer de werkgever de werknemer geen lichter werk kan bieden, dan moet hij het financieel mogelijk maken dat de werknemer op zijn 65-ste stopt met werken. Hiervoor moet de werkgever tien jaar lang een financiële compensatie, die oploopt tot 140 procent van het bruto jaarsalaris, storten op een geblokkeerde rekening. Dit geld kan de werknemer pas na zijn 65-ste opnemen.

Welke oplossing heeft het kabinet bedacht voor mensen die nu een zwaar beroep uitoefenen?

De eerste verhoging van de AOW-leeftijd vindt plaats over tien jaar zodat mensen die nu al lang zwaar werk doen nog met hun 65ste met pensioen kunnen. Jongere werknemers hebben zo de tijd om te kijken of ze door willen gaan met een zwaar beroep of dat ze ander werk gaan doen.

Kan er ook sprake zijn van psychische zware beroepen?

Het kabinet beperkt zware beroepen tot beroepen met fysieke slijtage. Zowel TNO-onderzoekers als de Raad van State vinden dat ook psychische druk een reden kan zijn om eerder te stoppen met werken. Volgens de vakbonden FNV, CNV en MHP schiet de regeling voor zware beroepen tekort, omdat deze beperkt is tot fysieke arbeid en psychische werkdruk er niet onder valt.

Het Ministerie van SZW benadrukt dat ander werk of iets eerder met pensioen gaan geen oplossing zijn voor jarenlange psychische overbelasting. Het ministerie vindt dat voor deze belasting doorgaans een onmiddellijke aanpak nodig is om blijvende schade te voorkomen.

Het kabinet heeft daarom een wijziging van de Arbowet bedacht. Deze houdt in dat werkgevers voor beroepen met een uitzonderlijke zware psycho-sociale belasting moeten komen met een actieprogramma en maatregelen.

Wat is de stand van zaken wat de uiteindelijke regeling voor zware beroepen betreft?

Naast het wetsvoorstel voor de verhoging van de AOW-leeftijd liggen 'voorontwerpen' van aanvullende maatregelen voor behandeling in de Tweede Kamer. Onderdeel hiervan is de regeling voor zware beroepen (Wet duurzame inzetbaarheid in arbeid). Het kabinet dient de voorontwerpen pas na advies van de Raad van State in als wetsvoorstel bij het parlement. Ze liggen nu al bij de Tweede Kamer zodat deze ze mee kan nemen bij de behandeling van het wetsvoorstel voor de verhoging van de AOW-leeftijd.

Tot welke nieuwe regelgeving kan de Wet duurzame inzetbaarheid in arbeid leiden?

Het voorontwerp van de 'Wet duurzame inzetbaarheid in arbeid' bevat onder andere een wijziging van de Arbowet. Deze houdt in dat werkgevers en werknemers moeten zorgen dat werknemers gezond kunnen blijven werken tot hun 67e. Dit kan volgens het kabinet door te letten op de gezondheid van werknemers, te zorgen voor goede arbeidsomstandigheden en tijdige om- en bijscholing.

In aanvulling hierop moet in het Arbobesluit een 'agendabepaling' komen. Deze geeft gedetailleerd aan waar werkgevers en werknemers aandacht aan moeten besteden bij het beleid voor duurzame inzetbaarheid. Zo wordt dit ook voor de Arbeidsinspectie controleerbaar.

Geldt de regeling voor zware beroepen ook voor zelfstandigen?

Nee, wel mogen zelfstandigen met een lang arbeidsverleden net als werknemers met een lang arbeidsverleden al vanaf hun 65ste aanspraak maken op AOW.

Wat vinden de werknemers- en werkgeversorganisaties van de wijze waarop het kabinet wil bepalen wat zware beroepen zijn?

Werknemers en werkgevers zien niets in een door hen op te stellen 'lijst met zware beroepen' omdat dat "onuitvoerbaar" is. De FNV heeft daarom voorgesteld om werknemers die minder dan 35.000 euro verdienen, vanaf hun 65e jaar recht te laten houden op volledige AOW. Volgens de vakcentrale bevinden zich onder die groep werknemers de meeste mensen met zware beroepen en een langdurig arbeidsverleden. VNO-NCW ziet hier wel wat in, maar wil een inkomensgrens van 32.000 euro. Volgens de werkgeversorganisatie is 32.000 euro een modaal inkomen en werken bij een hogere inkomensgrens te weinig mensen door na hun 65ste.

Voor het CNV heeft alleen een inkomensgrens niet de eerste voorkeur. Deze vakbond wil dat mensen die 45 jaar hebben gewerkt een volledige ongekorte AOW krijgen op 65-jarige leeftijd. Verder stelt het CNV voor dat werknemers voor de aanvullende pensioenen hetzelfde blijven sparen als nu (het kabinet wil dat beperken). De sociale partners zijn dan in staat tot maatwerk voor werknemers met een zwaar beroep.

Minister Donner heeft het plan van FNV Bondgenoten afgewezen. Hij wil dat zoveel mogelijk mensen gezond hun pensioen halen met 67 jaar. Volgens hem moet de nadruk blijven liggen op omscholing van werknemers met zwaar werk. Ook zou het FNV-plan volgens het Ministerie van SZW kunnen leiden tot een ongewenste tweedeling.

Wat zijn de voor- en nadelen van de verschillende alternatieven?

Een lijst met zware beroepen zoals het kabinet wil, is arbitrair. Het begrip 'zwaar' is geen absoluut gegeven maar hangt af van arbeidsomstandigheden, de persoon van de werknemer en de specifieke kenmerken die bij iemands functie horen. Daarnaast kiest het kabinet alleen voor fysieke belasting, terwijl zware psychische belasting ook voor slijtage kan zorgen. En er zijn banen waar juist een combinatie van fysieke en psychische belasting (bijvoorbeeld verpleegsters) het werk loodzwaar kan maken.

Ook het werken met een inkomensgrens heeft de nodige nadelen. Het is erg kort door de bocht om lagere inkomens gelijk te stellen aan zware beroepen. Niet alle mensen met lagere inkomens hebben een zwaar beroep en bij de hogere inkomens zijn er genoeg banen die zwaar zijn. Het doorvoeren van inkomensgrenzen in de AOW die van origine een volksverzekering is, betekent slecht nieuws voor de solidariteit. Mensen die hard werken en daardoor bovenmodaal verdienen, krijgen het gevoel dat ze hier extra voor worden 'gestraft' naast de hogere belasting die ze al betalen. Ook betekent een

inkomensgrens dat een grote groep werknemers niet langer door zal werken. Dat is echter vanwege de vergrijzing een absolute noodzaak.